

1. Cor. 13

vt ad illam trinitatem que deus est: p nostro modulo: si tamen vel hoc possumus salte in enigmate et per speculum contuendam exercitatio in his inferioribus rebus mente veniamus. Huius igitur verba fidei quisquis i solis vocibus memorie comendauerit nesciens quid significant: sicut solent qui grece nesciunt greca verba tenere memoriter: vel latina similiter: vel cuiusque alterius lingue qui eius ignari sunt. Nonne habent quandam in suo animo trinitatem: quia et in memoria sunt illi verborum soni: etiam qui inde non cogitat in de formatur acies recordationis eius quando de his cogitat: et voluntas recordantis atque cogitantis utriusque coniungit. Nullo modo tamen dixerimus istum cum hoc agit secundum trinitatem interioris hominis agere: sed potius exterioris: quia id solum meminit et quando vult: quantum vult intuetur: quod ad sensum corporis pertinet qui vocatur auditus: nec aliud quam corporaliu reru: id est sonorum: tali cogitatione imagines versat. Si autem quod verba illa significant teneat et recolat: iam quidem aliquid interioris hominis agit: sed non dum dicendus vel purandus est vivere secundum interioris hominis trinitatem: si ea non diligat que ibi predicantur: precipitur: permittitur. Potest enim etiam ad hoc tenere atque cogitare vt falsa esse existimans: conetur etiam redarguere. Voluntas ergo illa que ibi coniungit ea que memoria tenebantur et ea que in acie cogitationis impressa sunt: implet quidem aliquam trinitatem: cum ipsa sit trinitas: sed non secundum eam vivitur: quoniam illa que cogitantur velut falsa non placeant. Cum autem vera esse credantur: et que ibi diligenda sunt diliguntur: iam secundum trinitatem interioris hominis vivitur. Secundum hoc enim vivit quisque quod diligit. Quomodo autem diliguntur que nesciuntur: sed tamen credunt. Nam questio ista tractata est in superioribus libris: et inuentum neminem diligere quod penitus ignorat: ex his autem que nota sunt diligi: quando diligi dicuntur ignota. Nunc librum istum ita claudimus: vt admonemus quod iustus ex fide vivit: que fides per dilectionem operatur: ita vt virtutes que ipse quibus prudenter: fortiter: temperanter iustusque vivit: omnes ad eandem referantur fides. Non enim aliter poterunt vere esse virtutes que tamen in hac vita non valent nisi vt aliquando non sit hic necessaria qualiumcumque remissio peccatorum: que non fit nisi per eum qui sanguine suo vicit principem peccatorum. Ex hac fide et talis vita quecumque notiones sunt in animo fidelis hominis: cum memoria continentur: et re

cordatione inspiciuntur et voluntati placere reddunt quandam sui generis trinitatem. Quia imago dei de qua in eius adiutorio post loquimur: nondum in ipsa est: quod tunc melius apparebit cum demonstratum fuerit: vbi sit quod in futuro volumine lector expectet.

Explicit liber tertiusdecimus.

Incipiunt capitula libri quartidecimi.

- i. Que sit hominis vera sapientia
ii. De fide que licet ad eterna pducatur: temporalis tamen est: et cum ad eternitatem ventum fuerit cessatura.
iii. Quid illud sit animi: in quo dei imago perpetua est: et eterne spiritus trinitatis.
iiii. Quia natura anime etiam deformis et misere: nec vitam nec dei imaginez possit amittere.
v. An etiam puulorum mentes nosse se possunt.
vi. Quia mens hominis sine cogitatione sibi meret conspicua esse non possit.
vii. Quia aliud sit aliquid non nosse: aliud non inde cogitare.
viii. De principali mentis: in quo intuitus est summe imago trinitatis.
ix. An virtutes quibus ad eternitatem tenditur desinant: cum ad eterna pduxerit.
x. De cognoscibilibus temporalibus quorum alia cognitionem nostram perveniunt: alia non precedunt.
xi. An semper memoria preteritarum rerum sit: an vero etiam presentium.
xii. Qua facultate mens rationalis obtineat: vt in eodem dei imago resplendeat.
xiii. De reminiscencia in deum: cuius semper capax est mentis natura.
xiv. Quia etiam pura mens nec memoria sui caret: nec cogitatione: nec amore.
xv. De mutabilitate mentis humane que fit vt sicut misera facta est ex beata: ita beata possit esse ex misera.
xvi. De reformatione mentis ad imaginez dei et quantum modis spiritus appellato diuisis assignetur naturis.
xvii. Quid sit inter regenerationem baptismi et renouationem que perficitur de die in diem in agnitionem dei.
xviii. Possit etiam hominum corpore imagine dei accipi secundum quod christi caro factum est: cuius in mortalitati omnes sancti reformabuntur.
xix. Qua sui parte homo ad imaginez et similitudinem dei factus sit ad quam proficere deo renouatur.

1ba. 2.
Gal. 5.

Liber

Aurelij Augustini episcopi liber quartus
decimus incipit.

Que sit hois vera sapientia.
Capitulum I.

Nunc de sapientia nobis e disse-
rendu no de illa dei q pculdu-
bio deus est. Nam sapia dei fi-
lius eius unigenitus dicit sed
loquemur de hois sapientia: ve-
ra tm q fm deū est: et verus ac p-
cipuus cultus eius est: que vno noie theose-
bia grece appellat. Ad nomē nostri sicut iā cō-
memorauimus volētes et ipi vno noie interp-
tari: pietatē dixerūt cū pietas apō grecos eu-
sebia vltatius nūcupef. Theosebia vero qz
vno xbo pfecte non pōt: melius duobus iter-
pretat vt dicatur potius dei cultus. Hāc esse
hois sapiam: qd er in duodecimo huius opis
volumine iam posuim: scripture sancte au-
toritate demōstrat in libro serui dei iob: vbi
legitur dei sapiāz dixisse homini. Ecce pietas
est sapientia: abstinere aut a malis scia. Siue
ctiā vt nonnulli de greco epistemen interpre-
tati sunt discipliua est q vtiqz a discēdo nomē
accepit vñ et sciētia dici pōt. Ad hoc em queqz
res discit vt sciat. Quis alia notione in his q
p peccatis suis mala vnusquisqz patit vt cor-
rigat dici soleat disciplina. Cū illud ē in epla
ad hebreos: Quis em est filius: cui nō det di-
sciplinam pater eius? Et illud euidentius in ea-
dem. Omnis em ad tps disciplina nō gaudiū
videtur esse: sed tristitie: postea vō fructū pa-
cificū his q peā certarūt: redder iusticie. De-
us ḡ ipse summa sapia: cultus aut dei sapiētia
est hois de q nūc loquimur. Nam sapia huius
mūdi stulticia est apud deū. Scdm hāc itaqz
sapiam q dei cultus ē: ait scā scriptura. Mul-
titudine sapiētū sanitas est orb terraz. Sed si
de sapia sapiētū disputare ē qd agem? Nun-
qd nā pfiteri audebim? sapiam: ne sit nra d il-
la ipudēs disputatio. Nōne terrebimur exem-
plo pythagore q cū ausus nō fuisset sapiam p-
fiteri: pfm poti? i. amatozē sapie se esse rñdit-
a q id nomē exortū ita deinceps posterj placu-
it vt qstalibet de reb? ad sapiam ptinētib? do-
ctrina qsqz vel sibi v salijs videref excellere si
nisi pbus vocaref? An iō sapiētē pfiteri taliū
hoim nullus audebat: qz sine vllō pctō pura-
bāt eē sapiētē? Hoc aut nra scriptura nō dic q
dicit. Argue sapientē et amabit te. Profecto
em iudicat hfe pctm: quē censet arguendum
Sed ego nec sic quidem sapientem me au-

dem pfiteri. Satis est mihi q etiaz ipi negare
nō pnt: esse etiā phi. i. amatozē sapie de sapia
disputare. Ad em hoc illi facere destiterūt: q
se amatozē sapie potius q sapiētē esse p-
fessi sunt. Disputātes aut de sapia: diffinierūt
eā dicētes. Sapia est rex humanaz diuinarū
qz scia. Cū ego qz i libro supioze vtrarūqz rex
cognitiōem. i. diuinarū atqz humanarū et sa-
pientiā et sciam dici posse nō tacui. Verū fm
hāc distinctiōem q dixit apls. Alij datur fmo
sapientie: alij sermo scientie. Ista definitio di-
uidenda est: vt rerum diuinarum scientia p-
prie sapientia nuncupetur. Humanarum au-
tem proprie scientie nomē obtineat. De qua
volumine tertio decimo disputau: non vtiqz
quicquid sciri ab homine potest in rebus hu-
manis vbi plurimū superuacue vanitat: et no-
xie curiositatis est huic scientie tribuens: sed
illud tantummō quo fides saluberrima que
ad veram beatitudinem ducit: gignitur: nu-
tritur: defenditur: roboratur. Qua scientia
non pollent fideles plurimi: qzuis polleat ipa
fide plurimum. Aliud est em scire tantummō
quid homo credere debeat propter adipiscē-
dam vitam beatāz: que non nisi eterna est: ali-
ud autem scire quemadmodū hoc ipm et pijs
opituletur: et contra impios defendatur: quā
proprio appellare vocabulo scientiaz videretur
apostolus. De qua prius cum loquerer: ipam
precipue fidem commendare curau: a tem-
poralib? eterna breuiter distinguens: atqz ibi
de temporalibus differēs: eterna vero in hūc
librum differens etiam de rebus eternis fidē
temporalem quidem et temporaliter in credē-
tium cordibus habitare: necessariū tamen p-
pter adipiscenda ipsa eterna esse monstraui.
Fidem quoqz de temporalibus rebus quas p
nobis eternus fecit: et passus est i homie: quē
temporaliter gessit atqz ad eterna prouexit:
ad eandem eternozum adeptiōem prodesse
differui: virtutesqz ipas quibus in hac tempo-
rali mortalitate: prudenter: fortiter: tempe-
ranter et iuste viuatur: nisi ad eandem licet tē-
poralem fidem: que tamen ad eterna perducit
referantur: veras non esse virtutes.

De fide que licet ad eterna perducatur: tem-
poralis tamen est: et cum ad eternitatem vē-
tum fuerit cessatura.

Capitulum II

Quapropter qm sicut scriptum ē **1 Cor. 4**
q diu sumus in corpore peregrinamur
a domino: per fidem enī ambulam?
non per speciem. Profecto quamdiu iust? ex **Abac. 1**

fide viuunt: quibus secundum hominem interiores ui-
uat: licet per eandem rationem ad veritatem nitatur
et tendat ad eterna: tamen in eiusdem fidei tempo-
poralis retentione: contemplatione: dilectione
nondum talis est trinitas ut dei iam imago di-
cenda sit: ne in rebus temporalibus constituta videa-
tur quae constituta est in eternis. Mens quippe
humana cum fidem suam videt quae credit quod non vi-
det: non aliquid sempiternum videt. Non enim semp-
hoc erit: quod utique non erit quasi ista peregrinatione
finita qua peregrinamur a domino ut per fidem ambu-
lare necesse sit: spes illa succedet per quam vide-
bimus faciem ad faciem sicut modo non videntes: tamen
quod credimus videre merebimur atque ad spem
nos per fidei productos esse gaudebimus. Neque
enim iam fides erit qua credantur quae non videntur
sed spes qua videantur quae credebantur. Sic ergo
et si vite huius mortalitatis transactae memineri-
mus et credidisse nos aliquid quae non videbamur
memoriter recoluerimus: in praeteritis atque trans-
actis deputabitur fides ista non in praesentibus re-
bus semperque manentibus: ac per hoc etiam trini-
tas ista quae nunc in eiusdem fidei praesentis ac
manentis memoria conuicta dilectione consistit
tunc transacta et praeterita repletur esse non permanens.
Ex quo colligitur ut si iam imago dei est ista
trinitas: etiam ipsa non in eis quae semper sunt sed
in rebus sit habenda transeuntibus.

Quid illud sit animi in quo dei imago per-
petua est et eterne spes trinitatis. **Capitulum III.**

Est autem ut cum anime natura sit im-
mortalis: nec ab initio quo creata est
vniuersum deinceps esse desistat id quod nihil
melius habet non cum ei immortalitate perduret.
Quid vero melius in eius natura creatum est:
quod per ad sui creatoris imaginem facta est? Non
igitur in fidei retentione: contemplatione: dile-
ctione: quae non erit spes: sed in eo quod semper erit in-
uenienda est quae dici oporteat imaginem dei. an
adhuc utrum ita se res habeat aliquid diligentem
atque obstruam perscrutabimur? Dicit enim potest
non perire istam trinitatem: etiam cum fides ipsa transi-
erit: quod sicut nunc eam et memoria tenemus et
cogitatione cernimus: et voluntate diligimus: ita
etiam tunc cum eam nos habuisse memoria te-
nebimus et recolemus: et hoc utrumque tertia vo-
luntate iungemur eadem trinitas permanebit. Quod
si nullum in nobis quasi vestigium transiens reliquit:
perfecto nec in memoria nostra eius aliquid ha-
bebimus quod recurramus eam praeteritam recor-
dantes atque id utrumque intentione tertia copu-
lantes: et quod erat scilicet in memoria non inde cogi-
tantibus nobis: et quod inde cogitatione formatur.
Sed qui hoc dicit non discernit aliam nunc esse

trinitatem quando praesentem fidem tenemur
videmus amamus in nobis aliam tunc futuram
quam non ipsam sed eius velut imaginariam ve-
stigium in memoria reconditum recordatione con-
tuebimur: et duo haec id est quod erat in memo-
ria retinentis et quod inde impertit in acie recor-
dantis: tertia voluntate iungemus. Quod ut
possit intelligi: sumamus exemplum de corpali-
bus rebus de quibus in libro vndecimo satis lo-
cuti sumus. Nempe ab inferioribus ad superio-
ra ascendentes: vel ab exterioribus ad interiora
ingredientes: primum reperimus trinitatem
in corpore quod videtur et acie videtur: quae cum vi-
det inde format et in voluntate intentione quae
utrumque coniungit: huic trinitati similem constituamur
cum fides quae nunc inest nobis tanquam corpus illud
in loco: ita in nostra memoria constituta est: de qua
informatur cogitatio recordantis: sicut ex illo
corpore acies intuentis. Quibus duobus ut tri-
nitas impleatur annumeratur tertia voluntas: quae
fidem in memoria constitutam et quandam eius ef-
figiem in conuictu recordationis impertitam con-
nectit et coniungit: sicut in illa corpali trinitate visio-
nis formam corporis quod videtur et confirmationem
quae fit in cernentis aspectu coniungit intentionem vo-
luntatis. Faciamus ergo corpus illud quod cer-
nebatur interisse dilapsum nec eius remansisse
aliquid in illo loco: ad quod videndum recurrat
aspectus. Nunquid quod imago rei corpali iam
transactae atque praeterite remanet in memoria: et
vnde informe recordantis obtruitur: atque id utrum-
que tertia voluntate iungatur eadem trinitas esse
diceuda est: quae fuerat quasi species in loco po-
siti corporis videbatur? Non utique sed proorsus alia.
Nam praeter quod illa erat extrinsecus: haec in-
trinsecus: illam profecto faciebat spes praesentis
corporis: hanc imago praeteriti. Sic et in hac re de
qua nunc agimus et propter quam purauimus adhibendum
illud exemplum: fides quae nunc in animo
nostro est: velut illud corpus in loco dum te-
netur aspicitur: amatur: quaedam efficit trini-
tatem: sed non ipsa erit quando fides haec in
animo sicut corpus illud in loco iam non erit.
Quae vero tunc erit quando eam recordabi-
mur in nobis fuisse non esse: alia profecto erit.
Hanc enim quae nunc est facit res ipsa praesens et in
animo credentis affixa: at illam qui tunc erit
faciet rei praeterite imaginatio in recordantis
memoria derelicta. Nec illa igitur trinitas quae
nunc non est: imago dei erit: nec ista imago dei
est quae tunc non erit. Sed ea est inuenienda
in anima hominis: id est rationali: siue intel-
lectuali imago creatoris quae immortaliter in
mortalitati eius est insita.

Liber

Quod natura anime etiam deformis et miser:
nec vitam: nec dei imaginem possit amittere

Capitulum III.

An sicut ipsa immortalitas anime
sine quodam modo dicitur. Habet quod
pe et anima morte sine: cum vita bea-
ta caret quod vera anime vita dicenda est. Sed imor-
talis ideo nuncupatur: quoniam qualicumque vita etiam
si miserima est: nunquam desinit vivere. Ita quod
uis ratio vel intellectus nunc in ea sit sopitus nunc
paruus nunc magnus appareat: nunquam nisi ratio
nalis et intellectualis est anima humana: ac per hoc
si sine hoc facta est ad imaginem dei: quod uti ratione
et intellectu ad intelligendum et respiciendum deum
potest: profecto ab initio quod esse cepit ista tam magna
et mira natura: siue ita obsoleta sit hec imago
ut pene nulla sit: siue obscura atque deformis:
siue clara et pulchra sit: semper est. Denique defor-
mitate dignitatis eius miseram diuina scriptu-
ra: quod quod in imagine dei ambulat homo: tamen
vane perturbatur. Thesaurizat et nescit cui congre-
bit ea. Non itaque imagini dei vanitate tribue-
ret: nisi deformem cerneret factam. Nec tamen vale-
ret illam deformitatem ut auferat quod imago est: sa-
tis ostendit dicendo: quod quod in imagine dei ambulet
homo. Quapropter ex utraque parte veraciter pro-
nunciari potest ista sententia: ut quemadmodum dictum est
quod quod in imagine dei ambulat homo: tamen vane tur-
batur ita dicatur: quod quod vane commotus homo tamen
in imagine dei ambulat. Quod enim magna na-
tura sit tamen vitari potuit: quod summa non est et quod
vitari potuerit: quod summa non est tamen quod sum-
me nature capax est et esse princeps potest: magna
natura est. Quam igitur in hac imagine dei
quodam sui generis trinitate adiuvante ipso qui
nos fecit ad imaginem suam. Non enim aliter possu-
mus hoc salubriter inuestigare: et sine sapientia
quod ab illo est aliquid inuenire. Sed ea que in superio-
ribus libris et maxime in decimo de anima huma-
na vel mente diximus si lectoris vel memoria te-
neantur atque recolantur: vel diligentia in eis de
locis in quibus conscripta sunt recenseantur: non hoc
desiderabit plerique de rei tante inquisitione ser-
monem. Inter cetera que in libro diximus. Hominis
mentem nosse semetipsum. Nihil enim tam nouit
mens quam id quod sibi presens est. Nec menti magis
quicquam presens est quam ipsa sibi. Et alia satis quan-
tum visum est adhibuimus documenta: quibus
hoc certissime probaremus.

De 38.

Ubi 5.

Ubi 5.

Sen 1

An etiam paruulorum mentes nosse se possint

Capitulum V.

Quid itaque dicendum est de infantis
mente ita adhuc paruuli et in tam ma-
gna dimersi rerum ignorantia: ut illi-

us mentis tenebras: mens hominis que ali-
quid nouit exhorreat. An etiam ipsa se nosse
credenda est: sed intenta nimis in eas res que
per corporis sensus: tanto maiore quanto nouiore ce-
pit delectatione sentire non ignorare se potest
sed cogitare se non potest. Quanta porro intentio-
ne in ista que foris sunt sensibilia feratur: vel
hinc solum coniungi potest: quod lucis huius haurien-
de sic auida est: ut si quisquam minus cautus aut ne-
sciens quod inde possit accidere: nocturnum lumem
posuerit ubi iacet infans in ea parte ad quam ia-
cent oculi possint retorqueri: nec ceruix pos-
sit inflecti sic eius inde non remouet aspectus
ut non nullus ex his etiam strabones fieri nouerit:
mus eam formam tenentibus oculis quam teneret
et mollibus proserudo quodammodo infixit. Ita et in
alios corporis sensus quantum sunt illa etas in-
tentione se quasi coartant anime paruulorum
ut quicquid per carnem offendit aut allicit:
hoc solum abhorreant vehementer aut ape-
tant: sua vero interiora non cogitent nec pos-
sunt admoneri ut hoc faciant quia nondum ad-
monentis signa nouerunt ubi precipuum locum ver-
ba obtinent que sicut alia proorsus nesciunt. Quod
autem aliud sit non se nosse: aliud non se cogi-
tare: iam in eodem volumine ostendimus. Sed
hanc etatem omittimus que nec interroga-
ri potest quid in se agatur et nos ipsi eius val-
de oblitum sumus. Hinc tantum certos nos esse
suffecerit: quod cum homo de animi sui natura co-
gitare potuerit atque inuenire quod verum est: a
sibi non inueniet quam penes seipsum. Inueniet au-
tem non quod nesciebat sed unde non cogitabat.
Quid enim scimus si quod est in nostra mente ne-
scimus: cum omnia que scimus non nisi in me-
te scire possumus.

Mens hominis sine cogitatione sibi metum
speciosa esse non possit.

Capitulum VI.

Antea est tamen cogitationis vis ut nec
ipsa mens quodammodo se in conspectu
suo ponat nisi quam se cogitat: ac per hoc
nihil in conspectu mentis est: nisi vnde cogitatur
ut nec ipsa mens qua cogitatur quicquid cogitat
aliter possit esse in conspectu suo: nisi se ipsam cogi-
tando. Quod autem quam se non cogitat in conspectu
suo non sit: cum sine se ipsa nunquam esse possit: quasi aliud
sit ipsa aliud conspectus eius inuenire non pos-
sumus. Hoc quippe de oculo corporis: non absurde
dicitur. Ipse quippe oculus loco suo fixus est in
corpore: aspectus autem eius in ea que extra
sunt tenditur: et usque in sidera extenditur. Nec
est oculus in conspectu suo: quam quidem non con-
spicit seipsum nisi in speculo obiecto: vnde iam
locuti sumus. Quod non fit utique quam se mens in

suo conspectu sui cogitatione constituit. Nun quid ergo alia sua parte: aliam partem suam videt: cum se conspiciat cogitando: sic alijs membris nostris quae sunt oculi: alia membra nostra conspiciuntur quae in nostro potest esse conspectu? Quid dici absurdius vel sentiri potest? Quis igitur auferatur mens nisi a seipsa: et ubi ponitur in conspectu suo nisi ante seipsam? Non ergo ibi erit ubi erat quando in conspectu suo non erat: quia hic posita: inde sublata est. Sed si conspicienda migrabit conspectura ubi manebit? An quasi geminat ut et illic sit et hic: et ubi conspiciere et ubi conspici possit et in se sit conspiciens ante se conspicienda nihil horum nobis dicitur? sicut dicitur: quoniam quoniam isto modo cogitamus non nisi corporum: fictas imagines cogitamus quod mentem non esse paucis certissimum est metibus a quibus potest de hac re veritas consuli. Proinde in de restat ut aliquid pertinet ad eius naturam sit conspectus eius? et in ea quae sit cogitatio non quasi pro loco spaciis: sed incorporea reversione reuertetur. Quod si se cogitat non sit quidem in conspectu suo: nec de illa suus formae obtutus: sed tamen nouerit se tamen quae ipsa sit sibi memoria sui. Sicut multarum disciplinarum primum ea quae nouit eius memoria continent: nec est inde aliquid in conspectu mentis: nisi ut cogitat: cetera in arcana quaedam noticia sunt recodita quae memoria nuncupat. In trinitatem sic promedabamus ut illud vni formae cogitantis obtutus in memoria ponerem? Ipsam vero per formationem tanquam imaginem quae inde impletur et illud quod vtriusque coniungitur amore seu voluntate. Mens igitur quae cogitatione se conspiciat intelligit se et recognoscit: gignit ergo intellectum hunc et cognitionem suam. Res quippe incorporea intellecta conspiciuntur et intelligenda cognoscuntur. Recita sane gignit istam noticiam suam mens: quod cogitando intellecta se conspiciat tanquam sibi ante incognita fuerit. Sed ita sibi nota erat: quemadmodum nota sunt res quae memoria continent: etiam si non cogitentur quoniam dicimus hominem nosse litteras: etiam cum de alijs rebus non de litteris cogitat. Haec autem duo gignens et genitum dilectione tertia copulantur: quod nihil est aliud quam voluntas fruendo aliquid appetens vel tenens. In quo etiam illis tribus nominibus insinuanda mentis putauimus trinitatem memoria intelligentia voluntate. Sed quoniam mentem spiritus sui meminisse semperque seipsam intelligere et amare: quoniam non spiritus se cogitare discretam ab eis quae non sunt quod ipsa est circa eiusdem libri decimi finem diximus. Querendum est quod nomen ad cogitationem pertineat intellectus noticia vero cuiusque rei quae inest menti etiam quoniam non de ipsa cogitatur: ad solum dicitur memoria pertinere. Si enim haec ita est non habebat haec tria ut et sui me-

minisset et se intelligeret et amaret. Sed meminisset tantum sui et postea cum cogitare se cepit: tunc se intellexit atque dilexit.

Aliud sit aliquid non nosse aliud non inde cogitare. Capitulum VII

Capitulum VII
 Quapropter diligentius illud consideremus exemplum quod adhibuimus: ut consideretur aliud esse rem quam non nosse: aliud non cogitare fierique posse: ut nouerit homo aliquid quod non cogitat quoniam aliunde non inde cogitat. Duarum ergo vel plurium disciplinarum perit quoniam vna cogitat: aliam vero vel alias etiam si non cogitat: nouit tamen. Sed nunquid recte possumus dicere: iste musicus nouit quidem musicam sed nunc eam non intelligit: quia eam non cogitat intelligit autem nunc geometriam: haec enim nunc cogitat absurda est quae tamen apparet ista sententia. Quid etiam illa si dicamus: iste musicus nouit quidem musicam sed nunc eam non amat quoniam eam non cogitat: amat autem geometriam quoniam nunc ipsam cogitat nonne sit absurda est? Rectissime vero dicimus: iste quem conspiciat de geometria disputantem etiam profectus est musicus. Nam et meminit discipline eius et intelligit eam et diligit: sed quis eam nouerit et amet nunc illam non cogitat quoniam geometriam de qua disputat cogitat. Hinc admonemur esse nobis in abdito mentis quarundam rerum quasdam noticias et tunc quodammodo procedere in medium atque in conspectu mentis velut apertius constitui quando cogitantur. Tunc enim seipsa mens et meminisse et intelligere et amare inuenit: et vni si cogitabat quoniam aliud cogitabat. Sed vni diu non cogitauerim? et vni decogitare nisi commoniti non valeamus: id nos nescio quo eodemque modo si potest dici: scire nescimus. Denique recte ab eo quod commemorat ei cui commemorat dicitur. Scis hoc sed scire te nescis. Commemorabo et inuenies te scientem quod te nescire putaueras. Id agunt et littere quae de his rebus conscripte sunt quas reducere ratione veras esse inuenit lector: non quas veras esse credit ei qui scripsit: sicut legitur historia sed quas veras esse etiam ipse inuenit siue apud se: siue in ipsa mentis luce veritate. Qui vero nec admonitus valet ista conuenire: magna cecitate cordis tenebris ignorantie dimersus est altius et mirabilioris diuina ope indiget ut possit ad veram sapientiam peruenire. Propter hoc itaque volui de cogitatione adhibere quaecumque documentum quo possit ostendi quod ex his quae memoria continentur recordatis acie informetur et tale aliquid gignatur ubi homo cogitat quae in illo erat ubi ante cogitationem meminerat: quia sa-

cilius dinoscitur qđ tpe accedit: 7 vbi parēs plem spacio tps antecedit. Nam si nos referamus et interiorē mentis memoriā qđ sui meminit et interiorē intelligentiā qua se itelligit: 7 interiorē volūtatem qđ se diligit vbi btria simul sunt: 7 siml' semp fuerūt ex qđ esse ceperunt: siue cogitarent: siue nō cogitarentur videbitur quidē imago illius trinitatis: 7 ad solam memoriā p̄tinere: sed qđ ibi x̄bū esse sine cogitatione non p̄d̄t. Cogitam⁹ em̄ omne qđ dicimus etiā illo interiorē x̄bo qđ ad nullus gentis p̄tinet linguā: in tribus potius illis imago ista cognoscit̄ memoria scz intelligentiā volūtate. Hanc autē non dico intelligentiā qua intelligimus cogitantes: i. qđ eis reperi que memoriē p̄sto fuerāt: s̄ nō cogitabantur: cogitatio n̄ra format̄ 7 eam volūtatem siue amorem vel dilectionē qđ istam plem pentem: qđ piungit 7 quodā mō vtrūq; cōis est. Hinc factū est vt etiā p̄ exteriora sensibilia qđ p̄ oculos carnis vident̄: legentiū ducere tarditatē: i. x̄j. scz libro atq; inde cū eis ingrederer ad hominis interioris eam potentiā qđ rōcinat̄ de tpa libus rebus differens illam p̄ncipaliter dñantem qđ p̄templat̄ eternitas: atq; id duobus voluminib⁹ egi duodecimo vtrūq; discernēs quorū vnū est supius: alter inferius qđ superiori eē subditū debet. Tertio decimo autē de munere inferioris qđ humanarū rerū scia salubris continetur: vt in hac tpa li vita id agamus qđ cōseqmur eternam: qđ ta potui veritate ac breuitate differui: qđ quidē rem tam multiplicē atq; copiosam multoz atq; magnoz disputationib⁹ multis magnisq; celebratā vno strictam volumine inclusi: ostendens etiam in ip̄a trinitatē sed nondum que dei sit imago dicenda.

De p̄ncipali mētis in quo inuenda ē summe imago trinitatis. Capitulu. VIII

Inc vero ad eam iam puenimus disputationē vbi p̄ncipale mentis hūiane qđ nouit deū vel potest nosse cōsiderandū suscepimus vt eo reperiamus imaginē dei. Quis em̄ mens humana non sit eius nature cuius est deus: imago tñ nature eius qua natura melior nulla est ibi qđ rēda: 7 inuenda ē i nob quo etiā natura n̄ra nihil habet melius: sed p̄us mens in seip̄a p̄siderāda ē ante qđ sit p̄iceps dei: 7 in ea reperienda est imago eius. Diximus em̄ eam 7 si amissa dei p̄cipatione obsoletam atq; deformē: dei tñ imaginem p̄manere. No quippe ip̄e imago ei⁹ est: quo eius capax est: eiusq; p̄iceps esse p̄t: qđ tam magnū bonū nisi p̄ b̄ qđ imago eius est intelligi non potest. Ecce ergo mens meminit

sui: intelligit se: diligit se: hoc si cernimus: cernimus trinitatem: nondū quidem deū: sed iā imaginem dei. Non for̄ insecus accepit memoria qđ teneret nec for̄is inuenit qđ aspiceret i intellectus sicut corpis oculus. Nec ista duo velut formā corpis: eam qđ inde facta est in acie cōtuentis voluntas for̄is iunxit. Nec imaginem rei qđ for̄is visa est quodā mō raptam 7 in memoriā recōditam cogitatio cū ad eaz cōuertere inuenit: 7 inde formatus est recordantis obrutus: iungente vtrūq; tertiatē volūtate sicut in eis ostendebamus trinitatibus fieri: que in rebus corp̄alibus reperiebant̄: vel ex corp̄ibus p̄ sensum corp̄is inuolūtus quodā mō traherent̄. De quibus oib⁹ in libro. xi. differuimus. Nec sicut fiebat vt apparebat qđ de illa scientia differēbam⁹: iam in hois interioris opibus p̄stituta que distinguēda fuit a sapientia. Quis que sciunt̄ velut aduenticia s̄ in animo: siue cognitione historica illata: vt s̄ facta 7 dicta: qđ tpe paguntur 7 transcūnt: vt in natura rerū suis locis 7 regionibus p̄stituta s̄ siue in ip̄o hoie que nō erant oriūtur: aut alijs docētib⁹: aut cogitationibus p̄p̄ijs sicut fides quā plurimū in li. xii. cōmendauimus: sicut virtutes quibus si vere sunt in hac mortalitate ideo bene viuūt: vt beate in illa que diuinitus p̄mittitur immortalitate viuatur. Nec atq; hmoi habent in tpe ordinē suū: in qđ nob trinitas memoriē visionis 7 amoris facili⁹ apparebat. Nam quedam eoz p̄ueniūt cognitionē discentiū. Sunt em̄ cognoscibilia 7 ante qđ cognoscant̄ sui qđ cognitionē in discenti⁹ gignunt. Sunt autē vel in locis suis: vel qđ tpe p̄terierūt: qđ quis qđ p̄terierūt nō ip̄a sint: sed eoz qđā signa p̄teritoz quib⁹ visis vel auditis cognoscant̄ fuisse atq; trāsisse. Que signa vt in locis sita sunt sicut monumenta mortuoz: 7 qđcunq; silia vel in litteris fide dignis: sicut ē ois grauis 7 approbande auctoritat̄ historia vel in animis eoz qui ea iam nouerūt: eis qđ p̄ iam nota 7 alijs vtrūq; sunt noscibilia quoz sciam p̄uenerunt 7 qui ea nosse illis quib⁹ nota sunt docentibus p̄t. Que oia 7 qđ discuntur quandā faciunt trinitatem specie sua que noscibilis fuit: etiam ante qđ noscere: ei⁹ ad iuncta cognitione discenti⁹ qđ tūc esse incipit qđ discitur ac tertiatē volūtate que vtrūq; coniungit. Et cū cognita fuerint alia trinitas dū recolunt̄ sit iam interioris in ip̄o aīo ex his imaginibus que cu3 discerent̄ s̄ imp̄sse in memoria 7 in formatione cogitationis ad ea p̄uerso recordantis aspectu 7 ex volūtate qđ tertiatē duo ista cōiungit. Na vero que oriunt̄ in aīo

vbi non fuerunt: sicut fides: et cetera hmoi: et si aduenticia videntur cum doctrina inferunt non tamen foris posita vel foris peracta sunt sicut illa que creduntur: sed intus omnino in ipso animo esse ceperunt. Fides enim non est quod creditur: sed que creditur: et illud creditur: illa respicitur. Tamen quod esse cepit in animo qui iam erat animus antequam ista esse cepisset: aduenticiam quidam videntur et in preteritis habebit: quam succedente specie iam esse desistit: aliamque nunc trinitatem facit per suam presentiam reuera: respecta: dilecta: aliamque tunc facit et per quoddam sui vestigium quod in memoria preteritis dereliquit: sicut iam supradictum est.

An virtutes quibus ad eternitatem tendit desinat cum ad eterna perduxerint. Ca. IX.

¶ Erum autem tunc etiam virtutes quibus in hac mortalitate bene viuunt: quia ipse incipiunt esse in animo: que cum sine illis plus essent tamen animus erat: desinant esse cum ad eterna perduxerint: nonnulla questio est. Qui busdam enim visum est desinere: et de tribus quibus prudentia: fortitudo: temperantia cum hoc dicitur non nihil dici videntur. Iustitia vero immortalis est: et magis tunc proficiet in nobis: quam esse cessabit. De omnibus tamen quattuor magnus auctor eloquentie tullius in hortensio dialogo disputans. Si nobis inquit cum ex hac vita migrauerimus in beatorum insulis immortale eum: ut fabule ferunt degere liceret: quod opus esset eloquentia: cum iudicia nulla fierent: aut ipsis etiam virtutibus nec enim fortitudinis egeremus nullo proposito aut labore aut piculo: nec iusticia: cum essent nihil quod appetere alicui: nec temperantia que regeat eas que nulle essent libidines: nec prudentia quidem egeremus nullo delecto proposito bonorum et malorum. Una igitur essemus beati cognitione nature et scia qua sola etiam deorum est vita laudanda. Ex quo intelligi potest cetera necessitatis esse unius huius voluntatis. Ita ille tantus orator cum prophetiam predicaret recolens ea que a philosophis acceperat et predicare ac suauiter explicans in hac tantum vita quam videmus eruntis et erroribus plena: omnes quattuor: necessarias dixit esse virtutes: nullam vero earum cum ex hac vita emigrauerimus si liceat ibi viuere vbi viuunt beate. Sed bonos animos sola beatos esse cognitione et scia: hoc est contemplatione nature: qua nihil est melius et amabilius: ea est natura que creauit omnes ceteras instituitque naturas. Qui regenti esse subditum si iusticie est immortalis omnino iusticia nec in illa esse beatitudine desinet sed talis et tanta erit ut perfectio: et maior esse non possit. Fortassis et alie tres virtutes prudentia sine ulla iam periculo erroris: fortitudo sine molestia toleran-

dozum malorum: temperantia sine repugnatione libidinum: erunt in illa felicitate: ut prudentie sit nullum bonum deo proponere vel equare fortitudinis: ei firmissime coherere: temperantie nullo defectu noxio delectari. Hunc autem quod agit iusticia in subueniendo miseris quod prudentia in precauendis insidiis quod fortitudo in preterendis molestiis: quod temperantia in coercendis delectationibus prauis non ibi erit vbi nihil omnino mali erit: ac per hoc ista virtutum opera que huic mortali vite sunt necessaria: sic fides ad quam referenda sunt: in preteritis habebuntur. Et aliam nunc faciunt trinitatem: cum ea presentia tenemus: aspiciamus: amamus: aliam tunc factura sunt: cum ea non esse: sed suis se quedam eorum vestigia que preterendo in memoria derelinquent reperiemus: quia tunc trinitas erit cum illud qualecunque vestigium et memoriter retinebitur: et agnosceat veraciter et hoc vtriusque tertia voluntate iungetur.

De cognoscibilibus temporalibus: quorum alia cognitionem nostram preueniunt: alio non procedunt. Capitulum X.

¶ Omnium istarum quas commemoramus temporalium reperiuntur scientia: quedam cognoscibilia et cognitionem interpositione temporis antecedunt sicut sunt ea sensibilia que iam erant in rebus antequam cognoscerentur vel ea omnia que per historiam cognoscuntur. Quedam vero simul esse incipiunt: velut si aliquid visibile quod omnino non erat: ante nos oculos oritur: cognitionem nostram vtriusque non precedit: aut si aliquid sonet vbi adest auditor: simul profecto incipiunt esse simulque desinunt et sonus et eius auditus. Verumtamen siue precedant: siue simul esse incipientia cognoscibilia cognitionem gignunt: non cognitione gignuntur. Cognitione vero facta cum ea que cognoscimus posita in memoria recordatione reuiuiscunt: quod non videat potest esse tunc in memoria retentionem quam recordatione visionem: et huius vtriusque tertia voluntate iunctioem. Porro autem in mente non sic est. Resque enim aduenticia sibi ipsa est quasi ad seipsum que iam erat venerit alio de: eadem ipsa que non erat: aut si alio de eadem ipsa que non erat: aut non alio de venerit: sed in se ipsa que iam erat nata sit ea ipsa que non erat: sicut in ipso homine que non erat oriuntur: aut alijs docentibus: aut cogitationibus propriis: sic fides: sicut virtutes: sicut in matre que iam erat oriuntur fides que non erat. Aut post cognitionem sui recordando seipsum velut in memoria sua constitutam videt: si que non ibi fuerit antequam seipsum cognosceret: cum profecto ex quo esse cepit nunquam sui meminisse: nunquam se intelligere: nunquam se

Libe

amare destiterit: sicut iam ostendimus: ac pl^u
qñ ad seipam cognitione puerit: sit trinitas.
in qñ iam et verbu possit intelligi. Formas qñ
pe ex ipa cognitio volūtate vtrūq; iungente.
Vbi ergo magis agnoscendo ē imago qñ qñm?
An semp memoria pteritarum rerū sit: an
etiam presentium.

Capitulum XI.

Ed dicit aliquis. Nō ē ista memoria
qñ mens sui meminisse phibet: qñ sibi sp
est pñs. Memoria em pteritorū ē nō
psentium. Nam quidā cū de vrtutibus agerēt
in quibus est etiā tullius: in tria ista prudētiā
diuiserūt: memoriā intelligentiā puidētiā.
Memoriā scz pteritis: intelligentiā pñtibus.
puidētiā rebus tribuētes futuris. quā si ha
bent certam nisi pscij futuroz qñ nō est mu
nus hoim nisi detur desup: vt pphetis. **U**nd
Scriptura: sapiētie de hoibus aiens. Cogitati
ones inqt mortaliū timide et incerte puidē
tie nostre. Memoria xō de pteritis: et intelli
gentia de psentibus certa est: sed psentib⁹ vti
q; corpālibus rebus. Nam corpales corpāliuz
psentes sunt aspectibus oculoꝝ. Sed qñ dicit
memoriā nō esse psentiū: attēdat quemadmo
dū dictū sit in ipis secularibus lris: vbi maior
fuit cure xboꝝ integritas qñ veritas rex: nec
talia passus vlyxes oblitose sui est ithacus.
discrimine tanto. Virgilius em cū sui nō obli
tū diceret vlyxem: qñ aliud itelligi voluit nisi
qñ meminere sui. Cū qñ sibi pñs esset: nullo mō
sui meminisset nisi ad res psentes memoria p
tineret. Quapropter sicut in rebus pteritis ea
memoria dicit qua fit vt valeāt recoli et recor
dari: sic in re pñti qñ sibi est mens: memoria si
ne absurditate dicenda est qñ sibi pñto ē vt sua
cogitatione possit intelligi et vtrūq; sui amo
re coniungi.

Qua facultate mens rationalis obtineat
vt in ea dei imago resplendeat. **C**api. XII.

Ec igit trinitas mētis non ppterea
dei ē imago: qz sui meminit mēs et in
telligit ac diligit se: sed qz pōt etiam
meminisse et intelligere et amare a quo facta ē
Quōd cū facit: sapiēs ipa fit: si aut nō facit etiam
cū sui meminit: seseq; intelligit ac diligit stul
ta est. Meminerit itaq; dei sui ad cui⁹ imagi
nem facta est: eūq; intelligat atq; diligit: qd
vt breuius dicā colat deū nō factū: cui⁹ ab eo
capax est facta: et cui⁹ princeps esse pōt. Prop
qd scriptū est. Ecce dei cult⁹ est sapia: et si sua
luce: sū summe illius lucis picipatiōe sapiens
erit: atq; vbi eterna ibi beata regnabit: sic n
dicit ista hois sapia: vt etiā dei sit. Tūc em ve
ra est: nam si humana est: vana est. **C**lex non

ita dei qua sapiens est deus. **N**ecq; em picipa
tione sui sapiēs est: sicut mens picipatiōe dei
Sed quēadmodū dicit iusticia dei: nō solū qñ
ipe iustus est: sed quā dat hoī cū iustificat im
pium. Quā p̄mendans ap̄ls ait de quibusdā.
Ignorantes em dei iusticiā et suā iusticiā volē
tes p̄stituere: iusticie dei nō sunt subiecti. **S**ic
em dicit pōt etiā de quibusdā: Ignorātes di sapi
entiā: et suā volētes p̄stituē sapia dei nō sū subie
cti. **E**st igit nā nō facta qñ fecit oēs ceteras ma
gnas pualq; naturas eis quas fecit sine dubi
tatione pstantior: ac p hoc hac etiā de qua lo
quimur rōnali et intellectuali: qñ hois mē ē
ad eius qui eam fecit imagine facta. **I**lla au
tem ceteris natura pstantior deus est. **E**t qui
dem nō longe positus ab vnoquoq; nrm: sic
ap̄ls dicit adiūgens. **I**n illo em viuim⁹ et mo
uemur et sumus. **Q**uōd si fm corpus diceret: eti
am de isto corpore: eo mūdo posset intelligi: nā
et in illo fm corp⁹ viuimus: mouemur et sum⁹.
Un fm mentē qñ facta est ad eius imaginem
debet hoc accipi excellentiore quodā codēq;
nō visibili s̄ intelligibili mō. Nam qd nō est in
ipo de quo diuine scriptū est: qñ ex ipo et p̄
sum et in ipo sunt omnia. **P**roinde si in ipo sūt
oīa: in quo tandē p̄t viuē qñ viuunt et moueri
que mouent: nisi in quo sunt. **N**ō tñ oēs cū il
lo sunt eo mō quo ei dictū est. **E**go semp recū
Nec ipe cum omnibus eo mō quo dicim⁹. **D**o
minus vobiscū. **M**agna itaq; hois miseria ē
cum illo non esse: sine quo non pōt esse. **I**n qñ
em est: pculdubio sine illo non est. **E**t tñ si ei⁹
nō meminit: eumq; nō intelligit nec diligit cū
illo non est. **Q**uā aut quisq; penitus obliuiscit:
nec commoueri eius vt iq; potest.

De reminiscētia in decem cuius semper ē
capax mentis naturā. **C**api. XIII.

Et visibilibus rebus ad hanc rem su
mam exemplū. **D**icit tibi quispiā
quē nō recognoscis? **M**ostre me: et vt

cōmoneat: dicit vbi: qñ: quō tibi innotuerit.
oibusq; adhibitis signis quibus in memoriaz
reuoceris si nō recognoscis: ita iam oblitus
es: vt omnis illa noticia penitus deleta sit anī
mo: nihilq; aliud restat: nisi vt credas ei qui tibi
hoc dicit: qñ aliqui eū noueras: aut ne hoc qñ
dem si fidedignus tibi esse qui loquit nō vide
tur. **S**i aut remiseris: pfecto redis in memo
riam tuam: et in ea inuenis qd nō fuerat peni
tus obliuione deletū. **R**edeamus ad illud p
pter qd adhibuimus humane puerfatiōis exē
plum. **I**nter cetera psalmus nonus. **C**onuer
tantur inquit peccatores in infernū: oēs gen
tes qñ obliuiscunt deū. **P**orro aut vice sim⁹ et

Cap. 9.

Rom. 10.

Act. 17.

Roma. 11.

Ps. 72.

Ps. 9.

Ps. 21.

primus. **C**omemorabuntur inquit et conuertentur ad dñm vniuersi fines terre. Non igit sic erāt obliuiscite gentes deū: vt eius nec cōmemorate recordarent. **O**bliuiscendo autē deum tanq̄ obliuiscendo vitā suā: cōuerse fuerant in mortē: hoc est in infernū. **C**ōmemorate vero cōuertunt ad dñm tanq̄ reminiscētes reminiscendo vitā cui⁹ eas habebat obliuio: id est cui⁹ obliuiscere fuerāt. **I**te legit in nona-

Ps. 93 gestimortertio. **I**ntelligite nūc qui insipientes estis in p̄lo: et stulti aliqui sapite. **Q**ui plantauit aurem nō audiet: et cetera. **E**is enī dictū ē: q̄ deū nō intelligēdo de illo vana dixerunt.

Quētiā praua mens nec memoria sui caret nec cognitione nec amore.

Ca. XIII

Edilectiōe autē dei plura repiuntur

D in diuinis eloquijs testimonia. **I**bi

enī et illa duo cōsequēter intelliguntur: quia nemo diligit cui⁹ non meminit: et q̄

Deut. 6 penitus nescit. **U**nde illud est norissimū p̄cipuūq̄ p̄ceptū. **D**iliges dñm deū tuū. **S**ic itaq̄ p̄dita est mens humana vt nūq̄ sui nō meminerit: nūq̄ se nō intelligat: nunq̄ se nō diligit. **S**ed qm̄ q̄ odit aliquē nocere illi studet: nō ī merito et mens hoīs qm̄ sibi nocet odisse se dicit. **N**esciens. n. sibi vult male: dū nō putat sibi obesse q̄ vult. **S**z tñ male sibi vult: qm̄ id vult q̄ obest sibi. **U**nde illud scriptum est.

Ps. 10 **Q**ui diligit iniquitatē: odit aīam suā. **Q**ui ergo se diligit nouit: deum diligit. **Q**ui x̄o nō diligit deū: etiā si se diligit: q̄ ei naturaliter inditū est: tñ nō incōuenienter odisse se dicitur cū id agit q̄ sibi aduersat et seipm̄ tanq̄ suus inimicus insequit: q̄ p̄fecto ē error: horredus vt cū sibi hoīes p̄desse velint: multi nō faciāt nisi q̄ eis p̄niciosissimū ē. **S**imilē morbū multoz animalū cū poeta describeret. **D**ij inq̄t meliora pijs errorēq̄ hostibus illū: **D**iscissos nudis laniabāt dentibus arcus. **C**ū morbus ille corpis fuerit: cur dixit errorē: nisi qz omne animal cū sibi natura p̄ciliatū sit vt se custodiāt q̄ntū potest: talis ille erat morbus vt ea q̄z salutē apetebant sua mēbra laniarent. **C**ū autē deū diligit mens: et sicut dictū est p̄sequenter meminit eūq̄ intelligit recte illi d. p̄mo suo p̄cipit vt eū sicut se diligit. **I**am enī se nō diligit p̄ se recte cū deū diligit: cuius p̄cipitatione imago illa nō solum est: verū etiā ex vestustate renouat et ex deformitate reformat: ex infelicitate beatificat. **Q**uis se ita diligit vt si alterutrū p̄ponat malit oīa q̄ infra se diligit p̄dere q̄ p̄ire tñ supiorē deserendo ad quē solū possit custodire fortitudinē suā eoq̄ frui

Ps. 58 lumine suo cui canit in psalmo. **F**ortitudinē

meā ad te custodiā. **E**t in alio. **A**ccedite ad eū **Ibidē. 33** et illuminamini: sic infirma et tenebrosa facta est: vt a se quoq̄ ipsa in ea que nō sunt q̄d ipsa et q̄bus supior est ipsa infelicius laberet p̄ amores quos nō valet vincere: et errores a quib⁹ nō videt qua redire. **U**nde iam deo miserante penit⁹ clamat in psalmis. **D**eseruit me for-

Ibidē. 37 titudo mea et lumē oculoz meoz nō est mecū

Non sane in his tantis infirmitatis et erroris malis amittere potuit naturalē memoriā: intellectū et amorē sui: p̄pter q̄d merito dici potuit: quod supra cōmemoraui. **Q**uētiā in imagine dei ambulat homo: tñ vane p̄turbat. **T**he-

Ibidē. 38 saurizat et nescit cui p̄gregabit ea. **C**ur enim

thesaurizat nisi quia fortitudo eius deseruit eum: per quē habens rei nullius idigeret. **E**t cur nescit cui cōgregabit ea: nisi quia lumen

oculoz eius nō est cū eo: et ideo nō videt quod **Luc. 12** veritas ait. **S**ulte hac nocte aīam tuā re-

pent abs te: hec que p̄parasti cuius erit? **C**le-

rūtamen qz etiā talis in imagine ambulat hō

et habet memoriā et intellectū et amorē sui. **H**o-

minis mens: si ei manifestaret q̄ vtrūq̄ habere nō posset et vnū e duobus permittere ē

eligere: aliter p̄diturus: aut thesauros quos cō-

gregauit: aut mentē: quis vsq̄ adeo nō habz

mentē: vt thesauros mallet habere q̄ mentē.

Thesauri enī mentē possunt plerūq̄ subuer-

tere: et mens que nō thesauris subuertit: sine

yllis thesauris facilius et expeditius potest vi-

uere. **Q**uis vero illos thesauros: nisi p̄ men-

tē poterit possidere? **S**i enī puer infans q̄uis

ditiſsimus natus: cū sit dñs oīm que iure sunt

eius: nihil possidet mente sopita: quo tandem

modo quisq̄ quisq̄ mente possidebat amissat?

Sed de thesauris quid loquor: qz eis quilibet

hoīm si talis optio p̄ponat: mauult carere q̄

mente: cum eos nemo p̄ponat: nemo comp̄et

luminibus corpōis: quibus nō vt aux̄ rarus

quisq̄ homo: s̄ oīs homo possidet celum: p̄ lu-

mina enī corpōis quisq̄ possidet quicq̄d li-

benter videt. **Q**uis ergo si tenere vtrūq̄ nō

possit: et alterutrū cogatur amittere: nō the-

sauros q̄ oculos malit: et tamen si ab eo simili

p̄ditione queraf: vtrū oculos malit amittere

an mentē: quis mente nō videat eum oculos

malle q̄ mentē? **M**ens quippe sine oculis car-

nis humana est. **O**culi autē carnis sine mente

esse etiam carne cecū: q̄ beluam videntem?

Hec dixi: vt etiā tardiores: q̄uis breuiter cō-

mouerēt a me: in quozū oculos vel aures he-

littere puenerint q̄ntum mens diligit seip̄faz

etiam infirma et errans: male diligendo atz se

Libet

ctando que sunt infra ipsam. Diligere porro seipam nō posset: si se omnino nesciret: id est si sui nō meminisset: nec se intelligeret: qz in se imagine dei tam potēs est: vt ei cuius imago est valeat inherere. Sic em̄ ordinata ē naturarū ordine: nō locoꝝ: vt supra illam nō sit nisi ille. Deniqz cum illi penitus adhererit: vnus erit spūs. Qui rei attestat ap̄ls dicēs. Qui autē adheret dño vnus spūs est. **Accedente** q̄ppe ista ad p̄cipitationē nature veritatis et beatitudinis illius: non tñ crescente illo in natura: veritate et beatitudine sua. In illa itaqz naturat cui feliciter adhererit: imutabiliter viuet et imutabile videbit omne qd̄ viderit. Tūc sicut ei diuina scriptura p̄mittit: satiabit̄ in bonis desiderii eius: bonis imutabilib⁹: ipsa trinitate deo suo cuius imago est: et ne vsp̄ia viles erit in abscondito vultus eius: tāta vbertate eius impleta: vt eam nūqz peccare delectet. Seipam vō nunc qm̄ videt: nō aliqd̄ imutabile videt.

De mutabilitate mentis humane qua fit: vt sicut misera facta est ex beata: ita beata possit esse ex misera. **Ca. XV.**

Quod ideo certe nō dubitat qm̄ misera est: et beata esse desiderat. Nec ob aliud fieri sperat hoc posse: nisi quia est mutabilis. Nam si mutabilis nō esset: sicut ex beata vita misera: sic ex misera beata esse nō posset. Et quid eā fecisset miserā: sub omnipotente et bono dño: nisi peccatū suum: et iusticia dñi sui. Et quid eā faciet beatam: nisi meritū suū et p̄m̄ dñi sui. Sed et meritū eius gratia est illius: cuius p̄m̄ erit beatitudo eius. Iusticiā quippe dare sibi nō potest: quā pditaz nō habet. Hanc em̄ cū hō condereē accepit: et peccādo vtiqz pdidit. Accepit ergo iusticiā: p̄ quā beatitudinē accipere mereret. Unde veraciter ei dicit̄ ab ap̄lo: quasi de suo bono sup̄bire incipienti. Quid em̄ habes qd̄ nō accepisti. Si autē accepisti qd̄ gl̄iaris quasi nō accepisti. Quā autē bene recordat̄ dñi sui: spūs eius accepto sentit oīno: quia hoc discit: intimo magisterio: non nisi ei⁹ gratuito affectu posse se surgere: nō nisi suo volūtario defectu cadere potuisse. Non sane reminiscitur beatitudinis sue: fuit quippe illa et nō est: eiusqz ista penitus oblita est: ideoqz nec cōmemorari potest. Credit autē de illa fidedignis litteris dei sui pei⁹ p̄phetā p̄scriptis narrātibus de felicitate paradisi: atqz illud p̄m̄ et bonū hoīs et malū hystorica traditione indicātibus: dñi autē dei sui reminiscit̄. Ille quippe semp est: nec fuit et nō est: nec est et nō fuit: sed sicut nūqz nō erit: ita

nūqz nō erat: et vbiqz totus est. Propter qd̄ ista in illo et viuit et mouet: et est: et ideo reminisci eius potest. Non quia hoc recordat̄ quod eū nouerat in adam: aut alibi alicubi ante huius corpis vitam. Aut cum primū facta est vt insereret̄ huic corpori. Nihil eni hoꝝ omnino reminiscit̄. Quicquid hoꝝ est: obliuione delatum est. Sed cum memorat̄ vt conuertat̄ ad dñm tanqz ad eam lucem qua iam cum ab illo auerteret̄: quodāmodo tangebāt. Nam hinc est q̄ etiam impij cogitant eternitatem: et m̄ta recte reprehendunt recteqz laudant in hoīm moribus. Quibus ea tandē regulis indicant nisi in quibus vident: quēadmodū quisqz viuere debeat: etiam si nec ipsi eodem modo viuunt: vbi eas vident. Itēqz ei in sua natura cū p̄culdubio mente ista videant̄: eozqz m̄tes cōstet esse mutabiles: has vero regulas imutabiles videat quisqz in eis et hoc videre poterit. Nec in habitu sue mentis cū ille regule sint iusticie: mentes vō eoz constet esse iniustas. Vbi nam sunt iste regule scripte: vbi qd̄ sit iustum: et iniustus agnoscat vbi cernit habēduz esse quod ipse nō habet. Vbi ergo scripte sunt: nisi in libro lucis illius que veritas dicit̄ vnde omnis lex iusta describit̄: et in cor: hoīs q̄ operat̄ iusticiam: nō migrando sed tanqz imp̄mendo transferit̄: sicut imago ex anulo et in ceram trāsit: et anulum nō relinquit. Qui vō nō operat̄: et tamen videt quod operandū sit: ipse est qui ab illa luce auertit̄: a qua tamen tangit̄. Qui autē nec videt quēadmodū sit viuendū: excusabilis quidem peccat: quia non est transgressor: cognite legis. Sed etiā ipse splendore aliquoties vbiqz p̄sentis veritatis attingitur: qm̄ admonitus p̄fiteretur.

De reformatione mentis ad imaginē dei: et quot modis spūs appellatio diuersis assignetur naturis. **Ca. XVI.**

Via vō cōmemorati cōuertuntur ad dñm: ab ea deoformitate qua per cupiditates seculares cōformabant̄ huic seculo reformant̄ ex illo: audientes ap̄m dicentem. Nolite p̄formari huic seculo: s̄ reformamini in nouitate m̄tis vestre: vt incipiat illa imago ab illo reformari a quo formata est. Nō enī reformare seipam potest: sicut potuit deoformari. Dicit etiam alibi. Renouamī spūs mentis vestre: et induite nouū hominē: eum qui fm̄ deum creatus est: in iusticia et sanctitate veritatis. Quā ait: fm̄ deum creatū: hoc alio loco dicit̄ ad imaginē dei. Sed peccando iusticiam et sanctitatem veritatis amisit: p̄pter quod hec imago deoformis et decolor: facta est: **Roīm. 12.** **Ep̄. 4.** **Gen. 1.**

1. Cor. 4.

Eph. 4 hanc recipit cū reformāz et renouāz. **Q**uāz autē air spū mentis vestre: nō ibi duas res intelligi voluit: quasi aliū sit mens: aliud spūs mentis. **S**ed quia oīs mens spūs est: nō autē oīs spūs mens est. **E**st enī spūs et deus: qui renouari non potest: quia nec veterascere potest. **D**icit etiam spūs in hoīe qui mens non sit: ad quē pertinent imaginationes similes corporoz.

1. Cor. 14 **D**e quo dicit ad corinthios: vbi dicit. **S**i autē orauero lingua: spūs meus orat: mens autē mea infructuosa est. **H**oc enī ait: qn̄ id qd dicitur nō intelligit: quia nec dici potest: nisi corporalī vocum imagines sonū oris in spūs cogitatione pueniant. **D**icitur et hoīs anima spiritus. **I**nde est in euāgelio. **E**t inclinato capite tradidit spm̄: quo significata est mors corporis: anima exēte. **D**icitur etiam peccatoris: qd in ecclesiaste libro salomonis apertissime scriptum est. **v**bi ait. **Q**uis scit spūs filioz hoīs si ascendet ipse sursum: et spūs peccatoris si descendet ipse deorsuz in terrā. **S**criptū est etiam in genesi vbi dicit diluuiū mortuam vniuersam carnē que habebat in se spm̄ vite. **D**icit spūs etiam ventus: res apertissime corporalis. **U**nde illud in psalmis. **I**gnis: grandis: nix glacies: spūs tempestatis. **Q**uia ergo tot modis dicit spiritus: spm̄ mentis dicere voluit eum spm̄ que mens vocatur: sicut ait etiam idem apostolus. **I**n expoliatiōe corporis carnis. **N**on duas vtiq; res intelligi voluit quasi aliud sit caro: aliud corpus carnis. **S**ed quia corpus multarum rerum nomē est: quarum nulla est caro. **N**am multa sunt excepta carne corpora celestia et corpora terrestria. **C**orpus carnis dixit: corpus quod caro est. **S**ic itaq; spm̄ mentis eum spm̄ que mens est: alibi quoq; apertius etiam imaginē noīauit: scz alijs verbis idiūm p̄cipiens. **E**xpolian tes vos inquit veterem hoīem cū actibus ei⁹ induite nouū qui renouāz in agnitionem dei fm̄ imaginem eius qui creauit euz. **Q**d ergo **Eph. 4** ibi legitur. **I**nduite nouū hoīem q̄ fm̄ deum **Colo. 3** creatus est: hoc isto loco **I**nduite nouū hoīez qui renouāz fm̄ imaginem eius q̄ creauit eū **I**bi autē ait. **f**m̄ deum. **h**ic vero fm̄ imaginem eius qui creauit eum. **P**ro eo vero quod ibi **Eph. 4** posuit. **I**n iusticia et sanctitate veritatis: hoc **Colo. 3** posuit hic. **I**n agnitionē dei. **F**it ergo ista renouatio reformatioq; mentis fm̄ deum: vel fm̄ imaginē dei. **S**i ideo dicit fm̄ deū: ne fm̄ aliam creaturā fieri putetur. **I**deo autē fm̄ imaginē dei: vt in ea re intelligatur fieri hec renouatio: vbi est imago dei: id est in mente. **Q**uēadmodū dicimus fm̄ corpus mortuum:

nō fm̄ spm̄ eum qui de corpore fidelis et iustus abscedit. **Q**uid enī dicimus fm̄ corpus mortuū: nisi corpore vel in corpore: nō anima vel in anima mortuū. **A**ut si dicamus: fm̄ corpus est pulcer: aut fm̄ corpus fortis: nō scdm̄ animū: quid est aliud q̄ corpe nō animo pulcer aut fortis est. **E**t innumerabiliter ita loq; mur. **N**on itaq; sic intelligamus: fm̄ imaginē eius qui creauit eum: quasi alia sit imago fm̄ quā renouāz: nō ipsa que renouāz.

Quid sit inter regenerationē baptismi et renouationem qua p̄ficitur de die in diem in agnitione dei. **Ca. XVII.**

None ista renouatio nō momēto vno fit ipsius p̄uersionis: sic vt momento vno fit illa in baptismo renouatio re-

missione oīm peccatoz. **H**ec enī vel vnum q̄ntulūcūq; remanet: qd nō remittat: s̄ quē admodū aliud est carere febribus: aliud ab infirmitate que febribus facta est reualescere.

Iterū aliud est infixum telum de corpore demere: aliud vulnus qd eo factū est secūda curatione sanare: ita p̄ma curatio est cām remouere languoris: qd p̄oīm fit indulgentiā peccatoz: secūda ipm̄ sanare languorē: qd fit paulatim p̄ficiendo in renouatione huius imaginis: q̄ demonstrant in psalmo vbi legit. **Q**ui

ppitius fit oībus iniquitatibus tuis: quod fit in baptismo. **D**einde sequitur. **Q**ui sanat oēs languores tuos: qd fit quotidianis accessibus: cū hec imago renouāz. **D**e qua re ap̄l's apertissime locutus est dicens. **E**t si exterior homo noster corrumpit: sed interior renouāz de die in diem. **R**enouāz autē in agnitione dei: b̄ est in iusticia et sanctitate veritatis: sicut se habent apostolica testimonia: que pauloante cōmemorauī. **I**n agnitiōe igif dei: iusticia et sanctitate veritatis: qui de die in diē p̄ficiendo renouāz: trāffert amorē a tp̄alibus ad eterna: a visibilib⁹ ad intelligibilia: a carnalibus ad spiritualia: atq; ab istis cupiditatē frenare atq; minuere: illisq; se charitate alligare diligenter insistit. **T**antū autē facit: quantum diuinitus adiuuat. **D**eī quippe sententia ē.

Sine me nihil potestis facere. **I**n quo p̄fectu et accessu tenentē mediatoris fidem cum dies vite huius vltimus quēq; compererit: perdu-

endus ad deū quem coluit: et ab eo perficiendus excipiet ab angelis sancti incorruptibile corpus in fine seculi: nō ad penam sed ad gloriā recepturus. **I**n hac quippe imagine tūc perfecta erit dei similitudo: quando dei perfecta erit visio. **D**e qua dicit apostolus paulus

Videmus nunc per speculum in enigmate:

Idemus nunc per speculum in enigmate:

Videmus nunc per speculum in enigmate:

Colo. 3.

Ps. 102.

Ibidem.

2. Cor. 4.

Colo. 3.

Eph. 4.

Job. 15.

1. Cor. 13.

Liber

2. Cor. 3 tunc aut facie ad faciem. Item dicit. Nos aut reuelata facie gl'iam dñi contēplantes in eandem imaginē transformamur de gl'ia in gl'iaz tanq̄ a dñi spū: hoc est quod fit de die in diem bene p̄ficiētibz. **Apl'us aut iohes.** Dilectis simi inquit nunc filij dei sumus: et nondū apparuit quod erimus. Scimus quia cū apparuerit similes ei erimus: qm̄ videbimus eū sicuti est. **Hinc** apparet tunc in ista imagine dei fieri eius plenā similitudinē: quando eius plenāz perceperit visionē.

Posse etiaz hoīem corpore imaginē dei accipi: s̄m q̄ verbum caro factū est: cuius immortalitati oēs sancti p̄formabunt. **Ca. XVIII.**

Quamq̄ possit hoc a iohāne ap̄lo etiā de immortalitate corporis dictum videri. **Et** in hac q̄ppe similes erimus deo

sed tñ modo filio quia solus in trinitate corpus accepit: in quo mortuus resurrexit: atq̄ id ad superna peruenit. **Nam** dicit etiam ista imago filij dei: in qua sicut ille imortale corpus habebimus: p̄formes facti in hac p̄te: nō p̄ris imaginis: aut spū sancti: sed tñ modo filij: quia de hoc solo legit: et fide sanissima accipit. **Verbum** caro factum est: p̄pter quod apostolus

Job. 1 Quos autem inquit p̄ficiuit et p̄destinauit cōformes fieri imaginis filij sui: vt sit ipse p̄mogenitus vtriq̄ a mortuis: s̄m eundē apostolū: qua morte seminata est caro eius in cōtumelia: resurrexit in gl'ia. **Scdm̄** hanc imaginem filij cui p̄ immortalitatem conformamur in corpore: etiā illud agimus quod dicit idē ap̄lus. **Sicut** portauimus imaginē terreni: portemus et imaginem eius qui de celo ē: vt scz q̄ s̄m adam mortales fuimus: s̄m christū imortales nos futuros fide vera et spe certa: firmaq̄ teneamus.

Sic em̄ nunc eandem imaginē portare possumus: nondū in visione: sed in fide: nondū in re: sed in spe. **De** corporis quippe resurrectione tunc loquebat̄ apostolus cum hec diceret.

Ibidem. **Qua** sui parte homo ad imaginē et similitudinē dei factus sit: ad quā p̄ficiendo renouat̄.

Capitulum XIX.
¶ Vero illa imago de qua dictum est **Gen. 1** faciamus hoīem ad imaginem et similitudinē nostram: quia nō dictū est ad meā vel ad tuā: ad imaginē trinitatis factū hoīez credimus: et q̄sta potuimus inuestigatione cōprehendimus. **Et** ideo s̄m hanc potius et illud intelligendū est: quod ait ap̄lus iohes. **Similes** ei erimus: qm̄ videbimus euz sicuti est: qz

Ibidem. de illo dixit de quo dixerat: filij dei sumus. **Et** immortalitas carnis illo perficiet momento re

surrectionis: de q̄ ait ap̄lus paulus. **In** ictu oculi: in nouissima tuba: et mortui resurgēt incorrupti et nos imutabimur. **In** ip̄o nāq̄ ictu oculi ante iudiciū resurget in virtute: in incorruptione: in gl'ia corpus spiritale qd̄ nūc semiat̄ in infirmitate: corruptione: etumelia corpus aiāle. **Imago** vero que renouat̄ in spū mentis in agnitione dei: nō exterius s̄ interius de die in diē ip̄a p̄ficiet visione que tunc erit post iudiciū: facie ad facie: nunc aut̄ p̄ficiet p̄speculū in enigmate. **Propter** cuius p̄fectionē dictū intelligendū est: s̄iles ei erimus qm̄ videbim⁹ eū sicuti ē. **Hoc** ei donū tūc nob̄ dabit̄ cū dictū fuerit. **Venite** benedicti patris mei possidete paratū vobis regnū. **Tunc** quippe tollet̄ impius vt nō videat claritatē dñi: qm̄ ibūt sinistri in suppliciiū eternū: euntribz dextris in vitā eternā. **Hec** est aut̄ (sicut ait v̄itas) vita eterna: vt cognoscant te inquit vnū v̄x̄ deum: et quē misisti iesum xpm̄. **Hanc** p̄emplatiuā sapientiam quā p̄prie puto in litteris sanctis a scientia distinctā: sapiam nuncupari dūtaxat hominis: que quidē illi nō est nisi ab illo cuius p̄cipatione vere sapiens fieri mens rōnalis et intellectualis potest. **Cicero** cōmēdans in fine dialogi hortensij. **Que** nobis inquit dies noctesq̄ p̄siderantibus acuentibusq̄ intelligentiā que est mentis acies cauentibusq̄ ne quādo illa hebescat: id est in p̄bia viuentibus magna spes est. **Aut** si hoc qd̄ sentimus et sapiamus mortale et caducū est: iocundū nobis perfunctis muneribus hūanis occasum: neq̄ molestā extinctionē et quasi quietē vite fore. **Aut** si vt antiquis p̄his hisq̄ maximis longe q̄ clarissimis placuit eternos animos ac dinos habemus: sic existimandū est quo magis hi fuerint semp̄ in suo occurso: id est in ratione et inuestigandi cupiditate: et quo minus se admiscuerint atq̄ implicauerint hoīm vitij et erroribus hoc vel his faciliore ascensum et redituz in celū fore. **Deinde** addens hanc ipsam clausulā repetendocq̄ s̄monem finiens. **Quapropter** inquit vt aliquā terminet̄ oratio: si aut extingui tranquille volumus cū his artibus v̄ixerimus: aut si ex hac in aliam haud paulo meliorem domū sine mora demigrare: in his studiis nobis oīs opa et cura ponenda est. **Hic** miro: hoīem tanti ingenij: p̄fectis muneribus humanis: hominibus in philosophia viuentibus: que contemplatione veritatis beatos facit: iocundum p̄mittere occasuz: si hoc quod sentimus et sapiamus mortale et caducū est: quasi hoc moriat̄ et intercidat quod nō diligebamus: vel potius quod atrociter odera

1. Cor. 13

1. Cor. 13

1. Job. 3

Mat. 25

Job. 17

mus: vt iocundus nobis sit eius occasus. **U**rum hoc nō didicerat a philosophis quos magnis laudibus p̄dicat: sed ex illa noua academia vbi ei dubitare etiā de rebus manifestissimis placuit: ista sententia redolebat. **A** philosophis autē sicut ipse confitetur maximis longeq; clarissimis: eternos animos esse acceperat. **E**terni quippe nō incōuenienter hac exhortatione excitant: vt in suo cursu reperiant cum venerit vite huius extremū. id est in rōne et inuestigandi cupiditate minusq; se admisceant atq; implicent hōim vitijs et erroribus: vt eis facilius sit regressus ad deum. **S**ed iste cursus qui constituit in amore atq; inuestigatione veritatis: non sufficit miseris. id est hominibus: cum ista sola rōne mortalibus sine fide mediatoris. **Q**uod in libris superioribus huius operis: maxime in quarto et xliij. q̄tum potius demonstrare curauit.

Explicit liber quartusdecimus.

Incipiūt capitula libri quindecimi.

- i **D**e excellentia animi ad imaginem creatoris sui conditi.
- ii **D**e summo bono quod semp inueniendus querit et q̄rendū inuenit.
- iii **Q**uid disputatū: quidue sit comprehensum p̄cedentiū ratiocinatione librorum.
- iiii **I**n quarū rerum cōtemplatione sūma trinitas inquirenda sit.
- v **O**mnia que de deo digne dici vident posse in pauciora conferri vt nihil minus dictum intelligat.
- vi **Q**uō etiā si vnum aliquid eligatur ex multis: quod digne appellet deus in vna ipsa appellatione trinitas deitas possit intelligi.
- vii **Q**uo differat trinitas que iuenitur in imagine dei a trinitate que deus est.
- viii **D**e speculo in quo p̄ imaginem dei trinitas eius vtcūq; intellecta conspiciatur.
- ix **D**e enigmate et tropicis locutionibus.
- x **Q**uomodo per inspectionem verbi quod est in cogitatione mētis humane ad agnitionem verbi quod deus est aliquid quatenus possit accedi.
- xi **S**icut verbum hominis significatur p̄ vocem vel quodlibet iudicium corporale: ita verbum dei manifestatū esse

- xii **Q**uantū distent a vera et perfecta similitudine dei que in natura mentis vtcūq; deo similia reperiunt.
- xiii **D**e scientia dei patris cui nihil cuiusq; creature iudicijs consecrat.
- xiiii **D**e similitudine et equalitate patris dei et vnigeniti eius consubstantialis et coeterni.
- xv **Q**uid dissimile sit verbum nostrum mutabile: a verbo dei incōmutabili et eterno.
- xvi **A**n volubilitas cogitationis deo inesse credenda sit.
- xvii **D**e spiritu sancto qui patri et filio equalis accipitur et vtriusq; spūs dicitur et charitatis noie intelligitur: cum q̄libet in trinitate p̄sona sit charitas.
- xviii **D**e excellentia charitatis q̄ ita ex deo est vt ipse sit deus.
- xix **Q**ua ratione donum dei dicatur spiritus sanctus.
- xx **C**ontra eos qui vnigenitum dei nō paterne nature sed voluntatis filium esse dixerunt.
- xxi **D**e similitudinibus trinitatis diuine que in natura mentis ad imaginem dei facte reperiri vtcūq; potuerūt.
- xxii **T**ria que sūt in imagine dei: id est memoria: intellectus: et amor vnus esse persone quia nō hoc est ei esse quod hec habere.
- xxiii **Q**uod vera in dei trinitate vnitas: et q̄ vera in eiusdem vnitate sit trinitas.
- xxiiii **D**e his qui naturam mentis subtiliter intuentur: et eam imaginē dei esse nō sentiunt.
- xxv **Q**uod beatos faciat fides recta: etiā eos qui de naturis incorporeis nequeunt disputare.
- xxvi **I**nterualla temporū diuine trinitatis nulla sunt.
- xxvii **Q**uid quodam sermone ad populum disputatū sit de differētia generationis filij et p̄cessionis spūs sancti.

Incipit liber quintusdecimus.